

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 01.07.2008, sp. zn. 29 Odo 1027/2006, ECLI:CZ:NS:2008:29.ODO.1027.2006.1

Číslo: 40/2009

Právní věta:

Právní úkon, který obě smluvní strany uzavřely v úmyslu zkrátit možnost uspokojení pohledávek věřitelů jedné z nich, je podle § 39 obč. zák. neplatný proto, že svým účelem odporuje zákonu.

Jestliže dlužníkův právní úkon zkracuje uspokojení vymahatelných pohledávek dlužníkůvých věřitelů, neplyne závěr, že v úmyslu zkrátit dlužníkovy věřitele jednaly při uzavření tohoto úkonu obě smluvní strany, jen z toho, že druhé smluvní straně bylo známo, že jej dlužník učinil v úmyslu zkrátit své věřitele.

Užití ustanovení § 39 obč. zák. o tom, že právní úkon, který se svým obsahem nebo účelem příčí dobrým mravům, je absolutně neplatný, není pro obchodní závazkové vztahy vyloučeno úpravou obsaženou v ustanovení § 265 obch. zák.

Z toho, že právní úkon je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 obch. zák.), nelze bez dalšího usuzovat, že se ve smyslu § 39 obč. zák. příčí dobrým mravům.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 01.07.2008

Spisová značka: 29 Odo 1027/2006

Číslo rozhodnutí: 40

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Odporovatelnost

Předpisy: § 15 odst. 1 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 18 odst. 3 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 18 odst. 4 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 19 odst. 2 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb. ve znění do 31.12.2007

§ 256 odst. 2 písm. c) předpisu č. 140/1961Sb.

§ 256a odst. 2 písm. c) předpisu č. 140/1961Sb.

§ 265 odst. 2 písm. c) předpisu č. 513/1991Sb.

§ 39 odst. 2 písm. c) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 42a odst. 2 písm. c) předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 27. 4. 2005 zamítl Krajský soud v Českých Budějovicích žalobu, kterou se žalobkyně (T., s. r. o.) domáhala vůči žalovanému (správci konkursní podstaty úpadce J. Č.) vyloučení movitých věcí (označených ve výroku I.) ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce (bod I. výroku), dále uložil žalobkyni vydat do konkursní podstaty úpadce movité věci označené ve výroku II. (bod II. výroku) a zamítl vzájemný návrh žalovaného, aby žalobkyně vydala do konkursní podstaty úpadce další movité věci, uvedené ve výroku III. (bod III. výroku). Rozhodl též o nákladech řízení (body IV. a V. výroku).

Soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že movité věci, jejichž vyloučení ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce se žalobkyně domáhá, převedl pozdější úpadce (jako prodávající) na žalobkyni (jako kupující) neúčinným právním úkonem (kupní smlouvou uzavřenou dne 31. 8. 1997) ve smyslu § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“).

Za rozhodné měl, že kupní smlouva byla uzavřena 5 dnů před podáním návrhu na prohlášení konkursu na majetek pozdějšího úpadce (konkurs byl prohlášen poprvé 8. 10. 1998 a podruhé – po zrušení prvního usnesení odvolacím soudem – 26. 10. 1999) a movité věci byly převedeny na žalobkyni za cenu (9 280 265 Kč) cca třikrát nižší než byla (podle znaleckých posudků oceňujících prodané koně na 305 000 Kč a ostatní movité věci na 26 723 600 Kč) jejich obecná cena v době prodeje.

Výrok o povinnosti žalobkyně vydat označené movité věci (o kterých je známo, kde jsou) do konkursní podstaty odůvodnil odkazem na § 15 odst. 2 ZKV.

K odvolání žalobkyně (které se netýkalo zamítavého výroku III.) Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 10. 11. 2005 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním napadených výrociích (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud vytkl soudu prvního stupně, že zaměřil dokazování jen k otázce tvrzené neúčinnosti kupní smlouvy ve smyslu § 15 odst. 1 písm. c) ZKV, aniž předtím zkoumal, zda v intencích ustanovení § 37 až 40 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) nejde o smlouvu absolutně neplatnou. Nutnost takového zkoumání odůvodnil odvolací soud tím, že neúčinným může být jen platný právní úkon. Odvolací soud sám pak – na základě zjištění, jež provedl z listinných důkazů – formuloval k uvedené otázce následující skutkové závěry:

1) Mezi žalobkyní a pozdějším úpadcem existovalo ještě dva měsíce před uzavřením kupní smlouvy (před 31. 8. 1997) těsné personální propojení, jelikož pozdější úpadce byl do 10. 7. 1997 jednatelům žalobkyně a do 11. 7. 1997 jejím společníkem.

2) V době uzavření kupní smlouvy existovalo majetkové propojení žalobkyně a pozdějšího úpadce přes obchodní společnost 1. JZ, a. s. Této společnosti, ve které až do 28. 1. 1998 působil jako předseda představenstva, prodal pozdější úpadce dne 10. 7. 1997 8/9 svého obchodního podílu v žalobkyni.

3) Ačkoliv pozdější úpadce sledoval uzavřením kupní smlouvy (podle své výpovědi) záměr napravit svou špatnou finanční situaci a částečně splnit své dluhy, dohodnutou kupní cenu (nižší, než tržní cenu, která dle znaleckého posudku činila minimálně 12 685 850 Kč) neobdržel, jelikož žalobkyně si proti ní započítala své pohledávky.

4) Bez zřetele k jím deklarované zadluženosti si pozdější úpadce již den po uzavření kupní smlouvy prodané stroje od žalobkyně pronajal (za roční nájemné 1 786 000 Kč) a nájemní smlouvou z 27. 12.

1997 mu žalobkyně pronajala jím dříve prodané osobní automobily (za roční nájemné 860 000 Kč).

Na výše popsaném skutkovém základě pak odvolací soud přijal tyto právní závěry:

1) Kupní smlouva je ve smyslu § 39 obč. zák. smlouvou absolutně neplatnou pro rozpor s dobrými mravy.

2) O rozpor s dobrými mravy jde proto, že:

a/ obě smluvní strany v době uzavření kupní smlouvy „přes osobu pozdějšího úpadce“ věděly o jeho zadluženosti a

b/ kupní smlouvu uzavřely s úmyslem krátiť ostatní věřitele pozdějšího úpadce.

V této souvislosti měl odvolací soud za podstatné, že pozdější úpadce prodal nevýhodně žalobkyni všechny movité věci, které používal k podnikání, a převedl svůj obchodní podíl v žalobkyni, čímž ostatním věřitelům znemožnil uspokojení ze svého majetku, současně si však prodané věci od žalobkyně pronajal a dále je využíval k podnikání.

Žalobkyně s ohledem na personální a majetkové propojení s pozdějším úpadcem věděla v době uzavření kupní smlouvy o jeho majetkových poměrech, takže je nepochybné, že jak pozdější úpadce, tak žalobkyně kupní smlouvu uzavřeli s úmyslem krátiť ostatní věřitele pozdějšího úpadce.

Taková smlouva je jednáním vědomě neslušným, jednáním v rozporu s poctivým obchodním stykem a tudíž jednáním odporujícím dobrým mravům.

3) Vzhledem k tomu, že je dán důvod absolutní neplatnosti kupní smlouvy, bylo nadbytečné zabývat se neúčinností kupní smlouvy z hlediska § 15 odst. 1 písm. c) ZKV.

4) Při absolutní neplatnosti kupní smlouvy byl soupis movitých věcí do konkursní podstaty úpadce správný, neboť ty ke dni prohlášení konkursu patřily úpadci.

5) Výrok o povinnosti žalobkyně vydat věci žalované, obstál jako věcně správný se zřetelem k ustanovení § 18 odst. 3 a 4 ZKV.

Žalobkyně podala proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítajíc, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/).

Konkrétně dovolatelka odvolacímu soudu vytýká, že ač odvoláním napadené výroky potvrdil, jeho právní posouzení věci se od rozsudku soudu prvního stupně diametrálně liší. Odvolací soud totiž - na rozdíl od soudu prvního stupně - neměl kupní smlouvu ze dne 31. 8. 1997 za neúčinnou ve smyslu § 15 odst. 1 písm. c) ZKV, nýbrž za absolutně neplatnou ve smyslu ustanovení § 37 až 40 obč. zák., a to zejména pro údajný rozpor s dobrými mravy a s pravidly poctivého obchodního styku.

Dovolatelka uvádí, že odvolací soud vyšel z toho, že pozdější úpadce figuroval jako její jednatel až do 1. 9. 1997, kdy byl vymazán z obchodního rejstříku a že citoval notářské zápisy o jednání její valné hromady, z nichž plyne, že pozdější úpadce byl odvolán z funkce jejího statutárního orgánu již 10. 7. 1997 (kdy převedl - s účinností od 11. 7. 1997 - svůj obchodní podíl v dovolatelce na dvě další osoby). Pozdější úpadce tedy přestal být společníkem dovolatelky a jejím statutárním orgánem cca dva měsíce před uzavřením kupní smlouvy. Výmaz těchto skutečností z obchodního rejstříku má

deklaratorní povahu, což odvolací soud pominul. Za rozhodující nepokládá dovolatelka ani to, že pozdější úpadce byl zapsán v obchodním rejstříku do 28. 1. 1998 jako předseda představenstva společnosti 1. JZ, a. s.; i tento zápis má jen deklaratorní účinky a bez dalšího nedokazuje skutečné propojení pozdějšího úpadce s dovolatelkou při uzavření kupní smlouvy

Dovolatelka na tomto základě kritizuje odvolací soud za to, že na údajné propojení mezi ní a pozdějším úpadcem při uzavření kupní smlouvy usuzoval bez provedení řádného dokazování (dokladem o rezignaci či odvolání z funkce); tutéž kritiku vztahuje dovolatelka k závěru odvolacího soudu, že kupní smlouva byla uzavřena v úmyslu zkrátit ostatní věřitele pozdějšího úpadce. K tomu, že odvolací soud v této souvislosti argumentoval nájemní smlouvou z 1. 9. 1997, dovolatelka uvádí, že účelem této transakce bylo zajistit, aby pozdější úpadce mohl pokračovat ve své podnikatelské činnosti a z případných výdělků uspokojovat věřitele. V době uzavření kupní smlouvy dovolatelka nemohla ani nemusela znát výši splatných závazků pozdějšího úpadce a rovněž jí nebylo známo, jak se pozdější úpadce vyrovnal nebo vyrovnává s ostatními věřiteli, což ani nebylo její povinností.

Kupní cenu za soubor movitých věcí nelze bez dalšího označit za nevýhodnou, protože seznam převáděných movitých věcí zahrnoval i řadu položek, které neměly z hlediska možného využití reálnou hodnotu. Cenu (respektive hodnotu) věcí je nutné zjišťovat zejména s ohledem na jejich použitelnost ve vztahu k eventuelnímu budoucímu výnosu z jejich použití, nikoli paušálně (podle jejich kategorizace v oceňovacím předpisu, podle stáří, atd.).

Nadto není jisto, jak uvedl i soud prvního stupně, zda všechny movité věci byly dovolatelce skutečně předány (potud jde podle dovolatelky o „splnění podmínky řízení o reivindikační žalobě vůbec“).

Odvolací soud se podle dovolatelky nevypořádal s tím, že vlastnické právo k movitým věcem nabyta vydržením. Měl-li totiž kupní smlouvu za absolutně neplatnou, měl zkoumat z úřední povinnosti otázku vydržení. „Je prokázáno“, uvádí dále dovolatelka, že dovolatelka byla v dobré víře o tom, že soubor movitých věcí, z nichž většinu fakticky převzala a měla je tak v držbě, nabyta na základě kupní smlouvy. Jelikož žalovaný ani jiná osoba její vlastnické právo k věcem nezpochybnili, je jasné, že šlo o držbu oprávněnou. Kupní smlouva je přitom obchodněprávním závazkovým právním vztahem, což znamená, že mohlo jít jen o její relativní neplatnost; té se ale správce konkursní podstaty úpadce v zákonem stanovené lhůtě nedovolal.

Tvrzená neúčinnost ve smyslu § 15 odst. 1 písm. c) ZKV pak vlastnické právo dovolatelky k onomu souboru věcí nezpochybňuje, přičemž k podání vylučovací žaloby byla dovolatelka vyzvána až v roce 2001 (k předání věcí došlo v roce 1997). Vydržecí doba proto uplynula ještě před doručením výzvy k podání vylučovací žaloby a byly tudíž splněny obě podmínky stanovené v § 134 obč. zák. pro vydržení vlastnického práva k souboru movitých věcí.

Další vadu řízení spatřuje dovolatelka v tom, že odvolací soud nesplnil poučovací povinnost, jež mu vznikla v důsledku jiné právní kvalifikace věci (nedal účastníkům možnost se ke změně právní kvalifikaci vyjádřit). Dovolatelka dodává, že žádný z účastníků neuváděl v dotčeném směru v řízení odpovídající skutková tvrzení a určení neplatnosti smlouvy se nedovolával. Dosud tvrzená neúčinnost právního úkonu je ve vztahu k občanskému zákoníku úpravou speciální, takže soud měl na danou věc aplikovat klauzuli „lex specialis derogat generali“.

Ohledně údajné neplatnosti kupní smlouvy soud neprováděl žádné relevantní dokazování (vyšel toliko z výpisu v obchodním rejstříku, ve kterém navíc nebyl uveden – s přihlédnutím k tehdejší právní úpravě – den zániku funkce člena statutárního orgánu, nýbrž den výmazu osoby z obchodního rejstříku).

A konečně dovolatelka odvolacímu soudu vytýká, že se nezabýval tím, že za soubor movitých věcí

zaplatila kupní cenu (respektive, že byl proveden řádný zápočet splatných pohledávek dovolatelky vůči úpadci).

Žalovaný ve vyjádření uvádí, že z dovolatelkou uvedených příčin nelze připustit dovolání. Popírá, že by právní posouzení věci bylo diametrálně odlišné, s tím, že odvolací soud vychází z důkazů provedených soudem prvního stupně.

K polemice dovolatelky se zjištěnou hodnotou věci žalovaný poukazuje na to, že soud akceptoval pro své odůvodnění cenu určenou znalcem jako nejvyšší ze tří, které v řízení stanovil, přičemž dovolatelka už nerozebírá, že i nejnižší stanovená cena přesahovala o několik miliónů kupní cenu realizovanou mezi ní a pozdějším úpadcem.

Žalovaný rovněž uvádí, že rozsáhlé dokazování před soudem prvního stupně se týkalo zejména jím předložených důkazů, když dovolatelka se ke své povinnosti stavěla pasívně. Přitom bylo na ní unést důkazní břemeno o tom, že pozdější úpadce uspokojoval i pohledávky dalších věřitelů a nikoliv jen pohledávky firem propojených s ním personálně a ekonomicky.

K dovolatelčině námitce, že není jisto, zda všechny movité věci byly vůbec předány, žalovaný uvádí, že potud jde o vztah mezi pozdějším úpadcem a dovolatelkou, která si měla věci fyzicky převzít.

Podle žalovaného rovněž nelze nabýt vlastnictví vydržením na základě smlouvy, která je v rozporu s dobrými mravy. K vydržení nemohlo dojít, jestliže dovolatelka věděla, že věci byly rok po převodu sepsány do konkursní podstaty. Vydržení se nadto před soudy nižších stupňů nedovolávala.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., pro řešení otázky neplatnosti kupní smlouvy dle ustanovení § 39 obč. zák. ve spojení s institutem neúčinnosti právních úkonů; v tomto ohledu se totiž napadené rozhodnutí zčásti odchyluje od předchozí judikatury Nejvyššího soudu a zčásti otevírá otázky dovolacím soudem dosud beze zbytku neřešené.

Nejvyšší soud se především, v hranicích právních otázek vymezených dovoláním, zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 39 obč. zák., neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Dle ustanovení § 265 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

Ustanovení § 42a obč. zák. zní takto:

Odporovatelnost

(1) Věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen.

(2) Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat.

(3) Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch.

(4) Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch.

V této podobě platila citovaná ustanovení již v době uzavření kupní smlouvy a dosud změn nedoznala.

Podle ustanovení § 15 odst. 1 písm. c) ZKV, jestliže byl prohlášen konkurs, jsou vůči věřitelům neúčinné právní úkony dlužníka, provedené v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu do prohlášení konkursu, kterými převádí věci, práva a jiné majetkové hodnoty ze svého majetku na jiné osoby bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek s výjimkou přiměřeného daru osobám blízkým k obvyklým příležitostem.

V této podobě platilo citované ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání již v době prohlášení konkursu na majetek úpadce (26. 10. 1999) a od té doby nedoznalo změn (až do 1. 1. 2008, kdy byl zákon o konkursu a vyrovnání zrušen zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčním zákonem /s tím, že ve dříve zahájených konkursních řízeních se podle něj i nadále postupuje).

Odvolacímu soudu lze přisvědčit potud, že je-li právní úkon neplatný (absolutně), nelze zkoumat jeho neúčinnost (srov. obdobně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 31 Cdo 417/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročník 2000, pod číslem 104 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. [21 Cdo 1811/2000](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2001, pod číslem 134). Nepřípadnou se v této souvislosti jeví dovolatelčina námitka, že s ohledem na obchodní povahu daného závazkového vztahu by mohlo jít jen o neplatnost relativní, již se správce konkursní podstaty úpadce včas nedovolal. Z občanského zákoníku ani z obchodního zákoníku se závěr, podle kterého by neplatnost právních úkonů podle § 39 obč. zák. byla v obchodních závazkových vztazích neplatností relativní, nepodává.

Při prověření správnosti úvah odvolacího soudu se však Nejvyššímu soudu především jeví nepřesným úsudek, podle kterého je kupní smlouva jednáním vědomě neslušným, „jednáním v rozporu s poctivým obchodním stykem“ a „tudíž“ jednáním odporujícím dobrým mravům.

Soudní praxe, včetně Nejvyššího soudu, připouští, že i v obchodních závazkových vztazích lze (podle

intenzity příslušného jednání) aplikovat ustanovení § 39 obč. zák. prohlašující za (absolutně) neplatný právní úkon, který se svým obsahem nebo účelem přičí dobrým mravům, tedy že užití této normy není co do rozporu právního úkonu s dobrými mravy apriori vyloučeno úpravou obsaženou v ustanovení § 265 obch. zák. (srov. např. rozhodnutí uveřejněné pod číslem 79/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. [29 Odo 756/2005](#), jež je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu). Je nicméně nesprávné, je-li jednání, které je „v rozporu s poctivým obchodním stykem“, a jednání, které „se přičí dobrým mravům“, pojímáno jako vztah příčiny (jednání je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku) a následku (a tudíž se takové jednání přičí dobrým mravům). Kdyby měl být vztah obou ustanovení chápán tímto způsobem, pak by ustanovení § 265 obch. zák. nebylo samostatně aplikovatelné, což odporuje jeho ustálenému výkladu i tomu, jak tento institut interpretuje právní teorie. Jinak řečeno, z toho, že určité jednání je ve smyslu ustanovení § 265 obch. zák. v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, bez dalšího neplyne, že jde o jednání (právní úkon) neplatné, neboť se v intencích § 39 obč. zák. přičí dobrým mravům. Odvolací soud pochybil při aplikaci § 39 obč. zák. i v tom, že z úmyslu obou smluvních stran zkrátit v možnosti uspokojení pohledávek z majetku pozdějšího úpadce ostatní věřitele pozdějšího úpadce (jiné věřitele, než dovolatelku) usuzoval právě na rozpor uvedeného jednání s dobrými mravy.

Jak se podává např. z rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 34/1999 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek nebo z výše již zmíněného rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [21 Cdo 1811/2000](#), je-li prokázáno, že úmyslem (záměrem) obou (!) smluvních stran při uzavření smlouvy bylo dosáhnout výsledku, jenž odporuje zákonu nebo jej obchází (srov. v těchto souvislostech např. ustanovení § 256 a 256a zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona), má to za následek absolutní neplatnost smlouvy podle § 39 obč. zák. Důvodem neplatnosti tu však není rozpor s dobrými mravy, nýbrž právě skutečnost, že takový právní úkon svým účelem odporuje zákonu.

Výše popsané nepřesnosti samy o sobě k závěru o nesprávnosti napadeného rozhodnutí nevedou (závěr, že kupní smlouva je neplatná, by i na tomto základě obstál). Pro výsledek dovolacího řízení však bylo určující přezkoumání úvah, jejichž prostřednictvím odvolací soud v rovině právní uzavřel, že obě (!) smluvní strany jednaly při uzavření kupní smlouvy v úmyslu (se záměrem) zkrátit v možnosti uspokojení pohledávek z majetku prodávajícího (pozdějšího úpadce) ostatní věřitele prodávajícího (pozdějšího úpadce).

Odvolací soud usuzuje (v souvislosti s argumenty o majetkovém a personálním propojení pozdějšího úpadce s dovolatelkou) na úmysl (záměr) smluvních stran zkrátit uzavřením kupní smlouvy v možnosti uspokojení pohledávek (ostatní) věřitele pozdějšího úpadce, z toho, že dovolatelka znala majetkové poměry pozdějšího úpadce (věděla o jeho zadluženosti). Ani v tomto ohledu však zkoumané závěry vůči sobě nejsou (nemohou být) v poměru příčiny (vědomost kupující o zadluženosti prodávajícího) a následku (z této vědomosti plynoucího úmyslu kupující i prodávajícího zkrátit kupní smlouvou možnost uspokojení věřitelů prodávajícího).

Z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. (jak citováno výše) naopak plyne, že učinil-li dlužník (jako prodávající) dvoustranný právní úkon (kupní smlouvu) v úmyslu zkrátit své věřitele a byl-li tento úmysl dlužníka cum animo fraudandi druhé smluvní straně (kupujícímu) znám nebo je-li u ní znalost tohoto úmyslu presumována (v případě, že kupující byl osobou dlužníku blízkou), způsobuje to nikoli neplatnost kupní smlouvy, nýbrž její neúčinnost (jež může být vyslovena na základě odpůrcí žaloby). Jinak řečeno, následkem, jež zákon bez dalšího spojuje s vědomostí druhé smluvní strany o dlužníkově úmyslu zkrátit právním úkonem své věřitele, je možnost dosíci vyslovení neúčinnosti právního úkonu. S touto vědomostí se naopak bez dalšího nepojí úsudek, že druhá smluvní strana rovněž jednala v úmyslu zkrátit dlužníkovy věřitele. Kdyby měla platit teze formulovaná odvolacím soudem, pak by institut odporovatelnosti právního úkonu obsažený v § 42a obč. zák. (pro konkursní poměry aplikovatelný prostřednictvím § 16 ZKV) pozbyl smyslu, neboť každá vědomost druhé

smluvní strany o úmyslu dlužníka zkrátit své věřitele by v duchu této logiky způsobovala neplatnost právního úkonu proto, že svým účelem odporuje zákonu (§ 39 obč. zák.); jak přitom uzavřel i odvolací soud, neplatný právní úkon za neúčinný prohlásit nelze.

Nejvyšší soud k tomu dodává, že institut odporovatelnosti právních úkonů dlužníka, potažmo jejich zákonné neúčinnosti se v právním řádu vyvinul (u vědomí zřejmé společenské škodlivosti jednání, jimiž dlužník zkracuje své věřitele) mimo jiné právě proto, že neplatnost podobných právních úkonů, založená na závěru o shodném úmyslu obou smluvních stran zkrátit věřitele dlužníka, se prokazuje velmi obtížně a že k takovému závěru lze zpravidla dospět jen na základě uceleného řetězce nepřímých důkazů.

Právní posouzení věci odvolacím soudem tedy v tomto ohledu správné není.

Napadené rozhodnutí neobstojí ani v rozsahu, v němž se týkalo vzájemného návrhu žalovaného na vydání movitých věcí do konkursní podstaty.

Podle ustanovení § 18 ZKV (ve znění účinném v době vydání napadeného rozhodnutí, jež ani následně nedoznalo změn), jakmile je věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu, může s ní nakládat pouze správce nebo osoba, jíž k tomu dal správce souhlas (odstavec 3). Kdo má věc náležející do podstaty, je povinen to oznámit správci, jakmile se dozví o prohlášení konkursu, a musí umožnit správci, aby věc mohl prohlédnout, ocenit, zapsat do soupisu a zpeněžit; na výzvu správce je povinen věc i vydat; jinak odpovídá za škodu tím vzniklou (odstavec 4).

S odvolacím soudem lze souhlasit v tom, že jakmile byly movité věci nacházející se v držení dovolatelky sepsány do konkursní podstaty úpadce, vznikla dovolatelce po výzvě správce konkursní podstaty povinnost je správci vydat (§ 18 odst. 3 a 4 ZKV). Tuto povinnost dovolatelka má bez zřetele k tomu, že probíhá řízení o žalobě, kterou se domáhá vyloučení uvedených věcí ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce.

K tomu, aby bylo možné takové žalobě vyhovět, však je zapotřebí učinit odpovídající (dokazováním nebo nespornými tvrzení účastníků podložené) závěry o tom, že movité věci sepsané v konkursní podstatě úpadce se nacházejí v držení toho, kdo je má vydat. V mezích reivindikační žaloby je to žalobce, který prokazuje, že věci, jejichž vydání požaduje, se dostaly do právní sféry žalovaného, který je neoprávněně zadržuje. Prokáže-li žalobce z reivindikační žaloby, že žalovaný nabyl držbu věcí, bude jeho žaloba o vydání věcí úspěšná, neprokáže-li žalovaný, že držbu (nebo detenci) věcí pozbyl. V rozhodnutí o reivindikační žalobě je pak nutné odpovídajícím způsobem reagovat na zjištění vyšlá najevo v průběhu řízení o tom, že některé z movitých věcí již zanikly (např. byly zničeny nebo spotřebovány).

V posuzované věci plní roli žalobce z reivindikační žaloby správce konkursní podstaty úpadce (jenž podal vzájemný návrh) a roli žalovaného dovolatelka.

Rozhodnutí odvolacího soudu a před ním pak rozhodnutí soudu prvního stupně se těmito otázkami nezabývá (a v důsledku této neúplnosti je i potud nesprávné). Významné tu je i to, že součástí spisu je znalecký posudek, v němž se znalec i o věcech, jejichž vydání bylo dovolatelce uloženo, vyslovuje tak, že byly rozebrány na náhradní díly, tedy, že zanikly (příkladmo lze uvést traktorové vleky označené v rozsudku soudu prvního stupně jako CB 96-42, CB 96-45, CB 96-66 nebo traktorový přívěs CB 96-47).

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem z hlediska popsaných aspektů věci správné není, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

V další fázi řízení se odvolací soud (pro případ zkoumání platnosti kupní smlouvy) vypořádá i s námitkami dovolatelky týkajícími se vydržení vlastnického práva, jimiž se dovolací soud s ohledem na výše formulované závěry již (pro nadbytečnost) nezabýval, stejně jako jejími výhradami vázícími se k tvrzeným vadám odvolacího řízení (zejména se zřetelem k principu neúplné apelace).